

VĚDEC BOTANIK A POLITIK VLADIMÍR JOSEF KRAJINA

Antonín Kusbach, Jolana Göttlicherová

Šumava, poslední únorový den 1948. Zasněžený horský les. Šumavské hvozdy moc nezná, ale kolik takových, i riskantnějších, chvil už prožil? K ilegální cestě na západ je třeba vědět nejen kudy, ale i jak. V Klatovech se setkal s člověkem, který mu pomohl až k hranici. Jako méně nápadný lyžař sjíždí ze šumavského Špičáku do německé Bayerisch Eisenstein v americké okupační zóně. Američané ho jako VIP velmi rychle eskortují do Frankfurtu, kde se koncentrují špičky české emigrace. Čtyřicetiletý Vladimír Josef Krajina začíná novou etapu svého života.

DOMÁCÍ ETAPA

Původ zápalu pro přírodu najdeme v Krajinově dětství. Otec byl řídící učitel ve Slavicích u Třebíče. Dětem ukazoval, co roste v lese, vyprávěl o zvěři, učil roubovat stromy. V otci měl Vladimír příklad českého vlastence a člověka silného morálního charakteru. Ve čtrnácti letech se rozhodl být vědcem botanikem a již ve 29 letech se stal docentem na Karlově univerzitě. Jeho rychle se rozvíjející vědecká kariéra byla přerušena druhou světovou válkou. Byl nucen opustit botanickou profesi a vstoupil do protifašistického odboje. Měl na starost zpravodajskou činnost, při které zajišťoval komunikaci se západním zahraničním odbojem, který vedl Dr. Edvard Beneš. Na tento čas vzpomíná jeho dcera Milena: „*Tatka občas, vlastně dost často, seděl u stolu a měl před sebou kostkovaný papír a na ty kostky vkládal různá slova a potom to všechno nějak zobrazil a zdálo se mi, že to je taková nějaká hra... jak dělal vlastně šifry.*“ V roce 1941 musel Krajina odejít do úplné ilegality. Úplně přerušil kontakt s rodinou, aby ji neohrozil. Manželce Marii naoko vrátil snubní prsten a „odešel za jinou ženou“.

Krajina byl odvážným člověkem a „šťěstl“ mu skutečně přálo. Jak jinak si vysvětlit, že přežil nacistické běsnění za heydrichiády a gestapáckou střelbu na útěku přes pole v Českém ráji, ze které vyvázl jen s prostřeleným kloboukem. Selhal i jeho pokus o otravu, když byl nakonec gestapem na konci ledna 1943 dopaden. Spolu s Marií byl pak vězněn v Malé pevnosti v Terezíně. Tam se mu, velkou náhodou, v květnu 1945 vyhnula i poprava. Mohl být zlikvi-

Obr. 1: Krajinovi před nově zakoupeným domem ve Vancouveru, 1955. Foto: archiv Mileny Jandy

dován po volbách 1946, při represích po puči 25. 2. 1948 a při přechodu státní hranice týden poté. Po komunistickém převratu byl Vladimír Krajina vyloučen z univerzity a bez ohledu na svou parlamentní imunitu (V. Krajina byl poválečným poslancem Československé strany národně socialistické) byl pro svůj otevřený antikomunistický postoj zatčen.

Krajinovi byla vždy oporou manželka Marie. Jejich hluboký vztah vydržel útrapy dvou totalitních režimů. Marie ho podporovala ve všech aktivitách, pracovních i politických. Při odchodu do ilegality sám Krajina řekl: „*Byl to těžký úděl pro nás oba. Moje žena to snášela statečně a nesmírně mi tím imponovala. Během války jsme tak srostli – i když částečně*

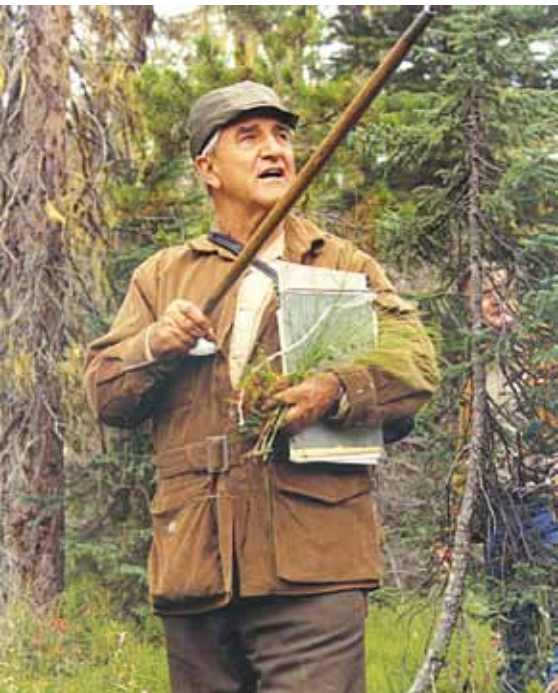
od sebe – v jedem strom, o nějž se všechny bouřky rozbíjely.“ (Drábek 2016, str. 41). Velkou osobní odvalu projevila Marie po Vladimírově zatčení v den únorového puče. Zatčení viděla z okna jejich pražského bytu a ihned jela na Hrad, kde sice s prezidentem Benešem kvůli jeho špatnému zdravotnímu stavu nemluvila, ale promluvila s kancléřem. Díky prezidentově intervenci a poslanecké imunitě byl Krajina propuštěn. Týden nato opustil republiku. Za svůj postoj a ilegální odchod byl v nepřítomnosti odsouzen ke 25 letům vězení (Jeník 1992, 2002; Korelus 2014).

V srpnu 1948 pak logicky opustila republiku i Marie, její maminka a dvě děti, dcera Milena a syn Vladimír. Samozřejmě ilegálně a jak jinak než dramaticky

(detailně na: <https://www.pametnaroda.cz/cs/janda-milena-20160203-0>). Celá rodina se setkala v Londýně, kde dostal Krajina nabídku k ročnímu pracovnímu pobytu na University of British Columbia ve Vancouveru. Zde pak strávil zbytek svého života (obr. 1).

ZAHRANIČNÍ ETAPA

V převážně původních pralesích Britské Kolumbie i jinde, překvapivě i v tropech, mohl naplno rozvinout svou vědeckou činnost. Je autorem publikací o ekologické klasifikaci lesů severozápadu Severní Ameriky, Havajských ostrovů, ostrova Vancouver a povodí řeky Kolumbie. Na první cestě do Arktidy v roce 1964 se svým synem a dvěma postgraduálními studenty strávil dva měsíce při průzkumu ekologie delty řeky Mackenzie a mapoval bioklimatické zóny okolí. K nejznámějším dílům patří „Biogeoclimatic Zones and Classification of British Columbia“ (1965) a „Ecology of Western North America“ (1965). Veřejně vystupoval proti holým sečím, tj. velkoplošnému kácení lesů tzv. velkým výsekem. Byl přesvědčen, že po vykácení lesů a vypálení pasek stoupne na ohromné holině teplota, kvůli které nemohou semena klíčit. Doma experimentoval ve skleníku se semeny, aby tuto myšlenku podpořil. Byl si již tehdy vědom toho, kam

Obr. 2: V. J. Krajina přednáší v terénu. Autor neznámý

1:2,000,000

Obr. 3: Mapa biogeoklimatických zón Britské Kolumbie.

až může jít extrémní exploatace lesů v Britské Kolumbii, a důležitosti zachování různých typů prostředí (hlavně citlivého prostředí ostrovů) a organismů. Podílel se zde na zakládání sítě chráněných ekologických rezervací. Zasadil se o razantní snížení i několikasethektarových holých sečí, tak normálních v hospodaření v lesích provincie (Jeník 1992, 2002; Korelus 2014). V roce 1973 vznikla na souostroví Haida Gwaii (Queen Charlotte Islands) rezervace, která nese jeho jméno – Vladimír J. Krajina Port Chanal Ecological Reserve. Úctu a obdiv ke Krajinově práci vyjadřuje vzpomínka profesora Hamishe Kimminse na Krajinův často opakovaný apel k lesnickým špičkám Britské Kolumbie: „Kdybyste dělali v Evropě to, co děláte tady, byli byste už dávno ve vězení“ (obr. 2).

U Krajinů doma vše probíhalo dle českých zvyků a jejich dům byl otevřen i pro české studenty. Jeho posledním, byť neoficiálním (byl přijat už za Krajinovy peníze), byl Karel Klinka, bývalý typolog Lesprojektu, pobočky Karlovy Vary, který do Kanady emigroval v roce 1969. Přijal ho patrně i proto, že chtěl, aby někdo pokračoval v jeho práci. Takového člověka do té doby, bohužel, Krajina neměl. Klinka vzpomíná, že ho Krajina vždy učil, co je tohle, kde to je a proč to je. „Byl to udolávající

a úctyhodný příval informací. Jaká radost to byla s ním pobývat v lese a poučit se, jak číst v přírodě jako v otevřené knize... Byl neúnavný ... ani poté, co už byl v důchodu, nedovedl sedět doma. Vždycky přijel autem do naší chaty na univerzitě, ve které měl svou kancelář, a jeho manželka Marie mu musela telefonovat alespoň třikrát, než se rozhodl vydat zpět domů na oběd.“ (Drábek 2016, str. 178). (Pozn.: Více o Karlu Klinkovi v dalším čísle Lesnické práce).

Prof. Krajina publikoval svou práci již v polovině 60. let minulého století, kdy stávil na práci mnoha svých Ph.D. studentů. Byla to doba aktivního environmentalismu, Krajinovi studenti byli úspěšní, získali dobrou státní práci nebo pozici u tzv. ELUC (Environmental Land Use Committee, Výbor pro užívání půdy, předchůdce Ministry of Environment). Mnozí si založili vlastní konzultační firmu. Krajina se stal teoretickým zakladatelem klasifikace lesů Britské Kolumbie, která se později stala, s velkým přispěním K. Klínky, základem biogeoklimatické ekosystémové klasifikace <https://www.for.gov.bc.ca/hre/becweb> (obr. 3). Tento klasifikační systém se používá v praxi lesního hospodářství a ochrany přírody provincie dodnes a stal se příkladem pro jiné klasifikace ve světě

(Kusbach 2010). Své pracovní paradigma o klasifikaci vyjádřil Krajina takto: „Bez klasifikace nemůže existovat žádná ekosystémová věda a ekologie. A samo sebou, žádná věda.“ (Krajina 1960; Drábek 2016, str. 142).

OCENĚNÍ VĚDCE A POLITIKA

Krajinovu výjimečnost jako vědce a také veřejně činného člověka dokazují setkání se světovými osobnostmi a významnými, kterými byl oceněn. Již jako mladému studentovi Krajinovi osobně blahopřál k získání doktorátu na Karlově univerzitě prezident Masaryk a věnoval mu zlaté hodinky s vyrytou gratulací. Na Masarykův etický odkaz vzpomíná jeden z jeho českých spolupracovníků Vladimír Korelus při své návštěvě Krajinovy kanceláře v roce 1971: „Seděl v bílém plášti za psacím stolem celým pokrytým papíry, knihami a časopisy (obr. 4). Knihy byly všude i po zemi. Vzadu za ním na stěně visel portrét prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garriguea Masaryka.“ Po válce byl prezidentem Be-

Obr. 4: Krajina ve své kanceláři. Autor neznámý

Obr. 5: Udělení Řádu bílého lva Václavem Havlem, 1990. Archiv Mileny Jandy

nešem vyznamenán Československým válečným křížem. Za pobytu ve Velké Británii byl pozván W. Churchillem do rodinného sídla Chequers. Churchill znal Krajinu už z dob války. Krajinova dcera Milena vzpomíná, že po návratu z návštěvy jim pobaveně sdělil, že Churchill měl vlastně největší zájem mu ukázat svoje obrazy, protože maloval, a jeho paní ho zase táhla do lesíka, protože chtěla, aby ji určil všechny kapradiny, které tam měla. Takže se o politice moc nemluvalo.

V Kanadě mu byl v roce 1981 udělen Řád Kanady. Mimo jiná ocenění v provincii Britská Kolumbie byl Krajina doživotně jmenován čestným členem Association of Professional Foresters, která se nyní jmenuje Association of BC Forestry Professionals. Prezident Havel mu v roce 1990 udělil nejvyšší civilní vyznamenání pro cizince Řád bílého lva I. stupně (obr.5). Při setkání si Havel dle slov dcery Mileny pamatoval, že její maminka a Havlova maminka pobývaly za mlada ve stejném penzionu v Brně. Bylo zajímavé, že Havel o tom věděl.

ZÁVĚREM

V lednu uplyne 116 let od narození Vladimíra J. Krajiny. Jeho osobnost není běžnému občanovi a ke škodě ani lesníkům známa vzhledem k tomu, že polovinu života prožil v emigraci. Jeho význam pro

hospodaření v lesích Britské Kolumbie je nedocenitelný. Krajina byl nejen vědec a politik, ale svým způsobem i dobrodruh. Statečnost, slušnost, morální síla, pracovitost a um byly vlastnosti, které z něho udělaly jednoho z největších Čechů 20. století. Právě v dnešní době, kdy se zdá, že tyto vlastnosti kamsi zapadají, je potřeba osobnosti, jako byl Krajina, vzpomenout. Směrem k lesníkům stále platí jeho slova, která napsal ve zprávě pro lesnickou společnost Weyerhaeuser již v roce 1954: „Naše lesní zdroje nesmí být využívány jako ty v hornictví, které už nikdy nemohou být znovu využity. Lesní zdroje by měly být udržovány tak, aby představovaly trvalý výnos i pro budoucí generace.“

V článku bylo využito zejména knihy Jana Drábka „Dva životy Vladimíra Krajiny“, Toužimský & Moravec 2016, vzpomínek Mileny Jandy: <https://www.pametnaroda.cz/cs/janda-milena-20160203-0> a literatury, jejíž seznam je dostupný u autorů. Autoři děkují Vladimíru Korelusovi za cenné připomínky a revizi článku.

Autoři:

Ing. Antonín Kusbach, Ph.D.

Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie, LDF MENDELU

E-mail: kusbach@mendelu.cz

Jolana Göttlicherová

E-mail: shakti.cz@gmail.com